

BERETNING AF EN KVINDE FRA ET ARBEJDERHJEM

På foranledning af "NATIONALMUSEETS ETNOLOGISKE UNDERSØGELSER"

— 0 —

OM EMNET

Når der er blevet skrevet historie om arbejderne, har der sjældent stået ret meget om kvindernes liv og arbejde, selv om der har været kvinder i alle arbejderhjem.

Mange kvinder har gennem tiden ydet deres til arbejderfamiliernes opretholdelse både gennem erhversarbejde og husarbejde. Der findes dog kun få beretninger fra kvinderne selv om deres liv. Nationalmuseet ønsker med denne undersøgelse at indsamle arbejderkvindernes livserindringer. Spørgelistens forfatter arbejder med at samle stof til en bog om arbejderkvindernes dagligdag.

Man vil gerne vide, hvordan vilkårene var i barndomshjemmet. Hvordan piger og drenge blev opdraget. Hvordan det var at forene erhversarbejde med hjem, mand og børn. Hvordan dagligdagen forløb, og hvordan den var opdelt. Man er interesseret i beretninger fra hele landet fra århundredeskiftet og op til i dag.

Man ønsker at samle beretninger fra såvel udearbejdene som hjemmearbejdene kvinder, faglærte som ufaglærte, ansatte i virksomheder og i private hjem samt offentligt ansatte. Fra kvinder i små og store virksomheder, og kvinder med industrielt hjemmearbejde. Fra kvinder med skiftende arbejde og kvinder med det samme arbejde i mange år.

— 0 —

B E R E T T E R E N

Mit navn er Anna Marie Thorsfelt, Tinghøjvej 28 B, 2860 Søborg.

Enkepensionist

Født d. 27. august 1910 i Lægeforeningens Boliger i København.

— 0 —

Beretningen er skrevet når jeg havde tid lyst og lejlighed, samt var motiveret for at nedskrive nogle af mine erindringer. Perioden for mine notater strækker sig ca. over et år (1982).

— 0 —

NB! Der skal her gøres opmærksom på, at renskrivningen fra den oprindelige beretning, kun er foretaget ud fra den grund at det er teknisk lettere at kopiere efter renskrivningen. Samtidigt kan det oplyses, at der IKKE er foretaget den mindste rettelse eller ændring af stave- og skrivemåde fra den oprindelige beretning (som ER sendt til Nationalmuseets etnologiske undersøgelser i Brede).

BARNDOMSHJEMMET

Min Mor hed Sigridur Jonsdottir.
Født d. 6/8-1878 på Island.

Min Far hed Emil Philip.
Født d. 2/5-1864 i København.

Min Mor kom til Danmark som en 6 års pige, helt alene, blev hun sendt hertil. Sikker et uægte barn, som skulle væk. Hun kan hverken huske hvem der var hendes forældre, eller om hun har haft søskende.

Hun kom til en fremmed dame, i København, som hun skulle kalde Tante. Min Mor har fortalt at hun fik penge for at have min Mor. Fra sit fjortende år, har min Mor stået på egne ben. Hun gik ud af syvende klasse, og har aldrig lært noget siden. Det var fra den ene plads, til den anden. Hun blev udnyttet på det groveste, fordi hun ingen hjem havde, og ingen kunne bistå hende.

Min Fars barndom, var også hård og barsk. Hans Far var med i krigen "1864" og døde, inden min Far blev født.

Jeg har aldrig kendt min Farmor, som kom til at sidde i meget ringe kår. Hun havde to små børn, som hun skulle forsørge, og det klarede hun ikke så godt.

Min Far blev udlært, som håndskomager. Han arbejdede, på en fabrik i Pilestræde. Det var dér han traf Mor. Hun arbejdede i et vegetarisk køkken, med at vaske op dagen lang. Trods hendes slidsomme tilværelse, stod hun altid og sang. De arbejdede ud til den samme gård, så Far blev opmærksom på hende. Han var enkemand, med to børn, en dreng på 16 år, og en pige på 14 år.

De blev gift ret hurtigt, for Mor skulle allerede have et barn. Mor var kun 21 år, da hun blev gift, min Far var 17 år ældre. Det var jo strengt, for så ung en kvinde, at starte ægteskabet, med 2 store børn. Hun var jo vant til at arbejde hårdt, så hun klarede det.

Mor fik hurtigt det ene barn efter det andet. Hun fik ti børn, 5 piger, og fem drenge, plus en abort. Vi er otte nulevende tilbage, 4 piger, og fire drenge. Min ældste søster er 80 år, og den yngste er 69 år.

Vi har altid boet i lejlighed, endda små dårlige boliger. De startede i en to værelses, da de blev gift, og havde de to børn af Fars første ægteskab boende, samtidig med, at Mor fik det ene barn efter det andet.

Det var hårde år at komme igennem, på grund af en stor pladsmangel.

Nu var Fars to børn efterhånden blevet voksne, og flyttede hjemmefra. Det var ikke let for dem, med alle de små børn, at være hjemme.

Mor vaskede trapper, selvom hun var i omstændigheder, næsten uafbrudt. Hun fik det første barn, allerede i det første år hun var gift.

Det var meget dårlige lejligheder de fik, med toilet i gården, og rotter der løb rundt om skraldebøtterne. Ingen lys på køkkentrappen, eller i gården. Så flyttede de i lægeforeningens boliger, som ligger på Østerbrogade. Hér kommer jeg så ind i billedet, der blev jeg født. Vi fire yngste er født dér. Det var kun en to værelses lejlighed, men til gengæld var der masser af grønne områder, som mine ældre søskende aldrig havde kendt til. Der var også en lille have til boligen, og udenfor var der ingen trafik, så børnene kunne lege fredeligt og rart.

Det lyder nok utroligt, at vi kunne være så mange, i sådan en lille lejlighed. Vi havde kun, det mest nødvendige bohabe. Et spisebord, en sofa, stole, og ellers senge over det hele. Vi lå to i hver seng. En overgang lå min bror, på køkkenbordet, på en madras. Han måtte så flytte om morgenen, når Mor skulle smøre morgenmad. Alle stole, blev brugt, til vores tøj, når vi skulle i seng. Vi fik så en et værelses lejlighed, ved siden af den vi havde, der var en lille gang imellem, så det gav jo lidt mere plads, det siger sig selv, at vi børn, følte os helt rige.

Min Far havde fået arbejde, som nattevagt, på hærens geværfabrik. Skomageriet gav ikke nok, til at leve for, til så mange munde, der skulle mættes. Samtidig med, at vi

fik mere plads, begyndte Far hjemme i det ene værelse, at lave et værksted, det samme værelse, som Mor og Far sov i.

Hér sad han om dagen, og arbejdede med sko. Han fik meget arbejde af naboerne i lægeforeningens boliger. Han var meget dygtig blev der sagt.

Medens der var små børn, havde Mor hjemmearbejde, det var med at sy kludesutter, til en fabrik. Briketter har hun også lavet, dem snørede hun af sejlgarn, og dyppede dem bagefter i harpiks, det var meget strengt arbejde. De større drenge kunne hjælpe til.

Al den tid, jeg husker tilbage, har min Far aldrig været arbejdsløs, han var en meget flittig mand, men indtjeningen, stod ikke mål med det, der skulle bruges til familiens underhold.

Hvad sygdom angik, kan jeg ikke huske, at jeg har set mine forældre, ligge i sengen, sådan enkelte dage. Min Fra var rask, lige til han nåede en høj alder.

Da jeg var ca. omtrent et år, fik min Mor tuberkulose. Det var vistnok, en lille gren af den. Hun kom på Boserup sanatorium, og blev i løbet af nogen tid rask. Vi blev passet af en dame på kommunen. Efter den tid klarede min Mor det godt. Hun nåede at blive 83 år. Jeg kan sige, at jeg aldrig så Far eller Moder, tage piller. Hvis Mor fik lidt infiltration, i armene, af at rode i iskoldt vand, så bankede hun dem varme, og sagde, det går nok væk af sig selv.

Far var ikke i nogen fagforening. Han var i noget der hed propforening, som var en velgørenheds forening. Mine forældre var socialdemokrater, og tilhørte 10. kreds. Men i Boligerne var han med til at stifte en forening, som blev kaldt husholdningsforeningen. Det som vi i dag, nok ville kalde en brugsforening. Vi fik mærker, når vi handlede, og fik så procenter af indkøbene, hvert halve år. Der var slagter, bager, urtekræmmer, frugthandler, rullestue, og sågar en badstue. Det var en hel lille by i byen. Hveranden dag, var det for damer, og hveranden dag var det for herrer i badstuen. Det kostede 25 øre for hvert kvarter. Det var godt for alle dem, der kom snavsede hjem fra arbejdet. Man skulle være 14 år, for at bade der.

Da vi yngste, blev syv år, og begyndte at gå i skole, begyndte Mor som vaskekone. Hun fik nogle faste steder, og var ude i arbejde, hver dag. Det var et slid, som man næsten ikke kan fatte i dag. Det var i mørke, og kolde, fugtige kældre, at det foregik. Tøjet skulle så slæbes op af køkkentrappen, til loftet i tunge sinkbaljer. Hun tjente fire kroner, om dagen, og få steder fik hun frokost. Når hun så kom hjem, efter en lang vaskedag, var spisekammeret, som regel helt tomt. En af os børn skulle så i gang med at købe lidt ind. For de fire kroner, blev der købt et 1/4 pund kaffe, lidt brød, en lille rulle brænde, og en halv spand koks. Det gik hendes surt fortjente penge til.

Økonomien i vores hjem, var meget dårlig. Der skulle spares på alting. Selv om begge mine forældre, sled meget i det, var der konstant pengesorger. Det var min Far, der styrede økonomien. Min Mor fik ingen faste husholdningspenge, af ham. Hun måtte altid tigge, og bede om penge, hvad der var helt meningsløst. Det var jo hovedsagelig maden, der slugte alle pengene. At købe ind, og lave mad til tolv munde, hver dag, var lidt af et kunststykke. Mor havde aldrig penge, så hun kunne købe ind til et par dage af gangen, det havde været billogere. Jeg kan huske, mens jeg var barn, at min Mor aldrig nåede, selv at sidde med ved bordet, inden familien var færdige med at spise. Hun sagde altid, at hun HAVDE spist, ude i køkkenet. Efter at jeg er blevet voksen, har jeg tit tænkt på, at maden var spist op inden hun fik noget.

Det var ellers nogle ordentlige, store gryder, pottes, og pander, som hun baksede med, selv om hun var en lille spinkel kvinde. Jeg kan huske, at under den første verdenskrig, kunne vi ikke få kartofler hver dag. I stedet for, fik vi kålrabi, som blev stuvet i skummet mælk, det mattede godt. Vi fik også tit varm mælk, med rugbrødsterninger i. Hvis Mor en dag, ville glæde os, med noget ekstra godt, bagte hun pandekager. Hver gang vi havde spist een, løb vi ud til hende for at få den næste. Far skulle have først, og jeg regner ud, at det var sådan noget som, ca. 35 stk. pandekager, som hun stod og bagte, endda, med godt humør.

I vores hjem, fik vi ikke meget besøg, medens vi var børn. Mor havde slet ikke nogen familie. Min Far havde kun en søster, med en voksen søn, de kom en sjælden gang på besøg. Jeg kan huske, at vi så op til denne fætter, for han var "noget" på et kontor.

Han havde noget så flot, som laks på, og de facinerede mig sådan, at jeg lå på knæ og spejlede mig. Min Far havde en rig onkel, som dog ikke besøgte os, det var der for mange unger til, sagde han. I Mange år, klædte han min Far, med tøj, som var meget fint. Han lignede en fin mand, i modsætning til Mor, som aldrig fik noget nyt tøj. Hun måtte nøjes med, hvad hun fik der, hvor hun var vaskekone, og så endda være meget taknemmelig.

Vi børn, holdt ikke nogen fødselsdag, det var der ikke råd til. Vi fik et stykke vernerbrød, på sengen af Mor, om morgenen, det glædede vi os til.

Mor og Far kom sammen med naboer, og spillede kort, de var fire par, som kom sammen. Det var til kaffe og brød, og nogle snapse. Om sommeren sad de i små haver, da kunne der godt komme en diskution, om politik. Det var nu sjældent, at min Mor, kunne blive der ret længe, der var altid bud efter hende, vi skulle nok finde på noget så hun kom hjem. Det var synd, men det kunne vi jo ikke se dengang. Hun kom jo aldrig nogen steder hen, uden børn i skørterne. Der var nu en beboer, en enlig dame, som hentede hende op til kaffe, og der kunne hun slappe af. Hun gav os sommetider nogle hjemmebagte småkager.

Vi gik ikke i kirke. Vi blev døbt, og konfirmeret, alle sammen, men ellers kom vi ikke derhen. Nogle af os, gik i søndagsskole, i misionshuset, ved Sct. Jacobs kirke. Vi bad ikke aftenbøn, men vi sang nogle aftensange, når vi sad sammen med Mor. Vi har sunget meget i vores hjem. Både sange, som vi lærte i skolen, og mange fra sangbøger. Senere, da der blev købt en krystalradio, lærte vi mange melodier, som vi sang af fuld hals. Senere, fik vi en gramofon, det var lykken. Far købte den på afbetaling, og de ældste, gav et lille bidrag, hver uge. Det var kun klasiske plader, som han købte, og dem lærte vi at lytte til. Vi skulle sidde helt stille, det forlangte han, og det lærte os, at holde af den musik.

Fester i vores hjem, var der ingen af, medens vi var børn. Mine ældre søskendes konfirmationer, var ikke noget særligt spændende. De fik tøj til dagen, noget af det fra børnenes kontor, og ellers hvad Mor og Far kunne fremskaffe. Fest, var der ikke meget af, men steg og dessert, det fik de da. Vi sidste fem i flokken, har da nydt godt af, at de ældste var begyndt at tjene lidt penge, hjem til familien. Så vores konfirmationsdag, var ikke så lidt flottere. Nu var familien jo blevet større, på grund af, at de ældste var blevet forlovet, så det gav et skub i vores familiefester. Vi var sådan ca. sytten mennesker til bords, og Mor stegte, og brasede, og havde ingen hjælp, men klarede det hele selv.

OPDRAGELSE

Egentlig opdragelse, fik vi nok ikke, i den forstand. Der var nok uenighed mellem mine forældre, om det. De var jo meget forskellige i opfattelsen af opdragelse. Min Far var meget streng, over for os. Han talte kun til os, og ikke med os. Hænderne sad og så lidt løse på ham. Vi kunne godt engang imellem, få en lussing, af ham, uden at han rigtigt vidste hvad der var sket. Somme tider, var det den forkerte, han straffede. Far var jo meget lidt hjemme, så vi var mest sammen med Mor. Hun var lige det modsatte af Far. Hun kunne altid glatte ud, hvis der var uenighed i flokken. Jeg vil tillægge, min Mor, at det var hende, der med sit blide væsen, og sin kærlighed, til os alle ti, fik det hele til at gå så godt med os.

Selvfølgelig, var der ting, som vi ikke måtte. Vi måtte ikke lyve, over for Mor, det priorerede hun højt. Hun måtte mange gange, ordne forskellige episoder, som ikke kunne undgås. Såsom, når en af drengene, havde spillet boldt, og var kommet til at knalde en rude, og ville skyde skylden på en anden. Mor fik ellers ikke mange klager over os. Beboerne sagde altid, at Philips børn, var meget velopdragne. Jeg tror, at det var en respekt, som vi havde, over for alle voksne mennesker, og på en vis måde, var vi også nok lidt bange af os.

Sammenholdet mellem beboerne i Boligerne, var helt enestående. Vi kom hinanden ved, og kendte alle familierne, derinde. De fleste af dem, havde mange børn, og var af arbejderstanden. Forretningsfolkene, var meget flinke over for os børn, når vi var ovre og

handle hos dem. De var aldrig bange, for at give os lidt ekstra i poserne. De vidste, at det var småkårs hjem, de fleste kom fra. Der var mange dejlige oplevelser i Boligerne. Der var sommerfest, hvert år, med en masse gøgl. Der blev holdt juletræsfest, med godter og gaver. Vi slog katten af tønden, når det var fastelavn. Det var en sel-skabelig forening, som vi var medlemmer af, der ordnede det hele. De små haver, der var, blev pyntet, med kulørte lamper, når der var sommerfest. Der kom mange sådan lidt finere folk, igennem boligerne på den dag. Alt det, satte kulør på tilværelsen, for os børn, og vi taler tit om det, når vi søskende kommer sammen.

Vi havde ingen pligter i vores hjem. Det skulle jo have været organiseret, medens vi var børn. Vi fik bare lov til at løbe ud og lege, i stedet for at hjælpe til. Mor trængte også nok, til at få lidt fred inden døre, pladsen var jo trang. Hun var for eftergivende, over for os. Det var nok fordi, der var så meget, som vi måtte undvære i det daglige. Legetøj, fik vi intet af, og jeg tror ikke, at vi savnede det så meget. For mit vedkommende, har jeg aldrig ejet en dukke, noget som var almindeligt for andre piger. De enebørn, som boede i nærheden, og som fik alt hvad de ønskede, de var helt vilde, for at komme ind til os. Der fik de lov til at røre dem. Den bedste leg for os, var bjergbestigning, rundt på møblerne. Det var jo ikke noget, som de andre børn fik lov til, i deres hjem.

HUSARBEJDE

Der blev ikke fremstillet nogle ting, alt til husholdningen blev købt færsigt. Det var nok de store portioner som skulle til, der gjorde, at min Mor ikke kunne overkomme, for eksempel at bage, eller sylte, hun havde heller aldrig penge til det. Vi gik for det meste i tøj, som Mor lavede om, fra den ene til den anden. Hun fik meget tit en kjole, eller en frakke, af nogle af beboerne. Vanter syede hun af det øverste af drengenes strømper. Hun var meget opfindsom, og kunne få det utrolige ud af alt gammelt tøj. Tøjet blev vasket i en gruekeddel i vaskehuset. Først lagt i blød i soda, dagen før, og så blev det kogt. Mor brugte en sæbe, som blev købt i en hel blok, og så skulle den skæres ud i passende stykker. Der blev skrubbet tøj på et vaskebræt. Det var et hårdt slid. Vi havde ikke noget tørreloft, så tøjet blev somme tider hængt ud i flere dage, hvis det regnede. Vi fyrede med kul under kedlen, og det kunne drengene sommetider finde nede i frihavnen. Vinterdage var der is på tøjet, nede i skyllekarret, utroligt, at Mor kunne tåle alt det kolde vand.

Jeg er ikke blevet passet af nogle af mine søskende. Vi passede os selv mens Mor var ude og vaske for folk. De ældste børn, var begyndt at have budpladser, så de var ikke hjemme før aften. Selvfølgelig, har der været gnidninger mellem os, men jeg syntes ikke, det var de store uoverensstemmelser, der var tale om. Jeg tror, det var der, vores opdragelse, mest lå. På grund af den lille plads vi havde at leve på i hjemmet, var vi nød til at omgås hinanden, uden de store sammenstød. Vi holdt meget sammen, alle som en. Hvis en af os mindre, kom ud for drillerier, fra andre børn, kunne vi være sikre på, at de store tog affære, og hjalp os.

Der var et enestående sammenhold mellem os. Hvis Far, af en eller anden grund skældte ud, endte det gerne med, at han sagde, "klumperne" er altid enige. "Klumperne" var os alle ti, plus vores Mor.

Hjælp i huset havde vi selvsagt ikke, hverken tjenestepige, rengøringskone, eller vaskeskone. Rengøring i hjemmet, blev foretaget af Mor. Det var jo meget svært, at lade os piger hjælpe til. For det første, skulle sengene redes, og så skulle de flyttes ud på gulvet, en efter en, for at komme til at vaske gulvene. Mor kunne dårligt nok komme rundt, men måtte kravle under sengene med en klud. Det kunne vi mindre piger ikke hjælpe med til, vi gik bare i vejen. Mor syntes ikke, at de store søskende, som gik i skole, og som alle havde en byplads om eftermiddagen, skulle hjælpe hende. Skolegangen for nogle af os, var nogle gange, fra 12, til 6 om aftenen. En dag om året, blev der ferniseret gulve, så hoppede vi rundt på brædder, mange gange i to dage.

Mor vaskede altid klatvask, der var hver dag, noget som skulle vaskes. Hun hængte tøj som skulle tørres hurtigt, på kakkelovnen. Det gav selvfølgelig, nogen fugtighed i lejligheden. Hvis vi stod og ventede, på noget tørt tøj, tog hun det ind på brystet

og varmede det. Om sommeren, blev det tørret ude, der var gode tørrepladser. Der var ikke fem minutter, hvor Mor kunne sidde, uden hun stoppede strømper, vi gik dengang i lange sorte tykke strømper. Sengetøj, og andet linned, nåede hun dårligt nok at stryge, før det kom i brug. Når hun en gang om ugen vaskede storvask, var alt det rene tøj brugt op, og så lå der en bunke snavset tøj igen.

SKOLEGANG

Jeg har gået i Ryesgade skole. Jeg kom tidligt i skole, så jeg gik i noget der hed lilleførste klasse. Jeg gik i skole i syv år.

Geografi, var nok det fag, jeg glædede mig mest til, at lære, og høre om, de store floder og bjerge, og fremmede landes forskellige folkeslag. Hovedregning kunne jeg også lide. Det gik bedre for mig, at regne i hovedet, end skriftlig regning. Jeg har haft lærerinder, i alle fag, undtagen i sang, hvor det var en sanglærer, som spillede på violin, når vi sang. Der var nogle af lærerinderne, som var meget, ja, jeg vil ikke sige strenge, men de havde en autoritet, over sig, som holdt afstand mellem eleverne og dem. Lærerne var meget strenge, især over for drengene. Pegepindene og spanskrøret, kom altfor flittigt i brug. Jeg for mit vedkommende, havde alletiders klasselærerinde, i alle syv år. Hun sagde, at jeg havde gode evner, men var altfor stille, og forsaugt. Jeg kom tit hjem til hende privat, og drak the sammen med hende. Flere gange, når jeg kom der hjem, havde hun skaffet noget dejligt tøj til mig. Jo, hun var min bedste oplevelse i min skoletid. En ferieplads på landet, hvor jeg var hver sommer, hele min skoletid, kan jeg også takke hende for. Hun havde det ellers ikke let, hun havde en voksen søn hjemme, som var åndsvag. Han var sommetider med i vores klasse, da hun ikke havde nogen til at se efter ham. Det var en af de få, menneskelige lærerinder, som var på skolen. Alle børn elskede hende.

Vi har altid skulle passe vores skolegang. Selv om Far aldrig var hjemme i vores skoletimer, var der ingen af os, der skulkede, det ville jo ellers blive noteret i vores karakterbog. Han skrev alle vores karakterbøger under. Det kunne dog hænde en gang i mellem, at Mor, for at undgå ballade skrev under, uden at Far så det. Der kunne jo være fag, som nogen af mine søskende, ikke fik særlig gode karakterer for.

Sådan en ting som at gøre lektier hjemme, var meget svært. Der var aldrig ro, til at koncentrere os. Og heller ikke ordentlig plads til bøgerne på bordet. Det var jo der, det hele skulle foregå. Når en var næsten færdig, stod en anden, og skyndede på, så det blev sjældent til det helt store studium.

Jeg ser, at der bliver spurgt, om jeg godt ville have gået længere i skole dengang. Hjemmefra, var det ligesom det lå i luften, at jeg, ligesom mine søskende, skulle ud af syvende klasse. Lige meget om der var forskel, på vores evner. Vi havde ingen bestemmelses ret over for Far på det punkt. Der var også det, at jeg vidste, at jeg skulle ud, for at tjene penge, det var alfa og omega, for Far. Min klasselærerinde var også skuffet over, at jeg blev meldt ud af skolen, så tidligt, men der var ikke meget at gøre. Vi er alle ti, gået ud.

I Ryesgade skole, var der to indgange, en for drenge, og en for piger. Piger for sig, og drenge for sig i klasserne. Selv skolegården var delt i to afdelinger. Til gymnastik, var vi også hver for sig.

I frikvarterene, var jeg mest sammen med en skolekammerat, som også boede i Boligerne. Vi var uadskellige, både hjemme, og i skolen. Jeg hentede hende, hver dag, når vi skulle i skole. Jeg var nok for ensidig, til at stifte andre bekendtskaber i skolen, og var meget genert. Jeg så op til min veninde, så meget, at jeg kunne blive helt nedtrykt, hvis hun hellige sig de andre piger. Hun var nu også meget trofast mod mig. Når jeg hentede hende, var hendes Moder på arbejde, men hun havde en Bedste, som ordnede hendes hår, og gav hende et nystrøget forklæde på. Jeg skulle selv sørge for mig, når jeg skulle i skole. Jeg var misundelig på min veninde, som havde en Bedste, og som ikke skulle gå i skole, med et krøllet forklæde på.

Pigerne i skolen, gik gerne to eller flere, med hinanden under armen. De blev tit uvenner, og rakkede hinanden ned. Tøjet dengang, havde også en vis indflydelse på kammeratskabet. Man kunne altid se de mere velklædte, holdt sig væk fra de mere fattige, og dem var der mange af dengang i skolen.

Trasko, var det mest brugte, men det var jo ikke moderne dengang. Vi der gik med trasko, havde sutter med, til at tage på i klasseværelset, der skulle være helt stille. Det hændte da også mange gange, at vi piger legede rundkreds, og sang. Vi kunne mange sanglege, og det var dejligt så længe det varede. Der var altid nogle, som pludselig blev sure på hinanden, og så var det ødelagt.

Det eneste vi kunne, for at komme i kontakt med drengene i skolen, var at sende små papirlapper, gennem et plankeværk, som adskilte gårdene fra hinanden. Der gik en livlig brevveksling den vej. Både gårdvagten, og lærerne, passede på, men alligevel blev der sendt mange barnlige kærestebreve igennem sprækkerne i plankeværket.

Efter timerne i skolen, var vi ude og lege hjemme. Der var mange børn, og vi har aldrig fået påbud, om ikke at lege med drengene. Vi lavede to hold, til langboldt og rundboldt. Vi legede skjul, pigerne dansede rundkreds. Hvis det gik for vildt til, kom pladsmanden, en slags visevært. Der hang altid tøj til tørre, det fik af og til, en snavset boldt.

ARBEJDE FØR KONFIRMATIONEN

Da jeg var fyldt tretten år, arvede jeg en byplads i et ismejeri, far en anden pige. Det var mig selv, der fandt den plads, og mine forældre havde intet imod det. Jeg skulle møde, lige så snart, jeg kom fra skolen, om eftermiddagen. Lønningen var ti kroner, hvis jeg ikke tager helt fejl, om måneden. Der var ingen fridag, det var både lørdag og søndag med. Det var med kost, og det var næsten det allerbedste. Jeg fik fire stykker mad, og det var godt belagt. Hjemme kaldte vi altid sådanne madder, for tivolimad.

Der var mange huller som skulle dækkes for de penge. Jeg sled jo meget tøj, og fodtøj af at bære store kurve med brød, samt de tunge mælkefasker.

EFTER SKOLEN

Efter at jeg var kommet ud af skolen, blev jeg et halvt år til i mejeriet, med udviet arbejdstid.

På Østerbrogade, lå der en bager, hvor vi tit har købt gammelt brød. En dag da jeg var der, for at handle, spurgte bageren, om jeg ville have arbejde der. Det sagde jeg ja til, uden at spørge hjemme først. Jeg skulle, til at begynde med, gå i byen med brød. Jeg startede klokken seks om morgenen, gik hjem klokken tolv for at spise frokost, og kom igen en time efter. Så var jeg der til de lukkede, og kom hjem meget træt. Det var mest på fjerde sale jeg kom, det var dem der altid skulle have bragt varer op, om det så var to kryddere.

Der fik jeg firs kroner om måneden, en for mig svimlende sum. Mor var med mig, den dag vi skulle tale om lønnen. På vejen hjem, sagde Mor til mig, at vi kun skulle sige til Far, at jeg fik tres kroner om måneden. Hun gjorde det for min skyld, for som hun sagde, at jeg skulle have noget ud af det, når jeg sådan skulle slide så mange timer. Det var jo sådan med Far, at han forlangte de fleste af de penge vi tjente, skulle afleveres til ham.

Jeg var jo knap femten år nu, og Mor syntes, at jeg nu skulle have lidt nyt tøj. Det sled meget på sko, og tøj, når jeg slæbte på to, meget store kurve, hele dagen. Der var jeg så ansat i et år, og der var ikke tale om, at jeg skulle lære at ekspedere, som jeg håbede på. Jeg begyndte at se efter noget andet arbejde.

Jeg fik en heldags plads, hos en grønthandler, ude i hellerup, på hjørnet af Annasvej. Der skulle jeg så lære at ekspedere. Men det blev heller ikke til andet end bygang, og det var jeg meget ked af. Der kan jeg ikke huske, hvad jeg fik i løn, men det var ihvertfald ikke ret meget, for de regnede mig som elev, og det blev jeg slet ikke. Det var en billig bypige de havde i mig.

Jeg var slet ikke tilfreds med at være bypige. Min indterresse, lå på et helt andet plan. Da jeg var femten år, var den store mode startet på, at få klippet håret kort. Damefrisørforretninger skød op alle steder. Også mit, lange hår blev klippet af, det havde mine ældre søstre også fået gjort.

Jeg boede hjemme, og det gjorde jeg, lige til jeg blev gift. Det har alle mine søskende også gjort. Der var ingen af os, der kunne tænke sig, at flytte fra vores hjem.

Vi hørte heller aldrig fra vores forældre, at de ønskede vi skulle hjemmefra. Fra Fars side, var det nok fordi vi alle var i arbejde, og økonomien blev bedre. Fra Mors side, var det simpelthen kærlighed, til os. Hun kunne ikke undvære os, vi var hendes lyspunkt i hendes tilværelse. Hun havde nok fået lidt mere fred, og mindre at se til, men det ønskede hun ikke. Det var nok også, det gode forhold, som vi søskende havde til hinanden, der gjorde at vi ikke tænkte på, at flytte hjemmefra.

Det har altid indterreseret mig, at sætte mit hår, på alle mulige måder, også som barn. Mit højeste ønske var nu, at komme i frisørlære, der var jo mange muligheder for det. Der hvor jeg fik klippet mit hår, spurgte jeg om en mulighed, for at komme i lære. Jeg fik betingelserne at vide, og spurgte Far, om jeg måtte komme i lære. Men da han hørte, hvad jeg kunne tjene, var han lamslået. Så det blev et afgjort nej. Det blev min Mor ked af at høre, men hun kunne ikke gå imod Far, da hun jo ikke kunne hjælpe mig med penge til min læretid. Jeg fortsatte med at være bypige. Vi har aldrig fået lov, til at skifte arbejde, uden at have fået noget nyt arbejde, med det samme.

ARBEJDSPLADSER

Jeg er nu fyldt, sytten og et halvt år, og var godt træt, af at være bypige. Jeg sagde op, hos den grønthandler, hvor jeg var, og ville i gang med noget andet. Mine tre ældre søstre, arbejdede på Asp Holmblad, stearinlysfabrik. Da jeg ikke måtte komme i frisørlære, skaffede de mig arbejde samme sted. Fabrikken lå på Blegdamsvej nr. 104. Det blev i støberiet jeg begyndte. Der var mine søstre også. Man skulle være 18 år, så jeg måtte lyve mig et 1/2 år ældre. Jeg klarede arbejdet tilfredsstillende. Da jeg havde været der i 3 måneder, kom der et cirkulære, vi skulle læse. Jeg kan ikke huske, hvad det drejede sig om. Vi skulle skrive det under, med navn, adresse, og fødselsår. Så måtte jeg gå til bekendelse af min alder. Jeg havde i den tid fået samme løn, som de andre piger. Da støbemesteren opdagede, at jeg ikke var fyldt atten år, blev jeg sat ned i løn, selvom jeg stadig betjente en maskine. Jeg var glad for arbejdet, så gjorde ingen vrøvl.

Det var ellers, et ret strengt arbejde, men jeg kunne lide at bruge mine kræfter. Vi bar store kander, med flydende stearin, eller parafin. Der var mange graders varme. Vi begyndte, klokken 4 om morgenen, til 4 aften. Frokostpause, fra 8.30, til 9. Så havde vi en middagspause, fra 12.30 til 1. Vi arbejdede, til Kl. 1 om lørdagen. Vi arbejdede hele året, med at støbe de mange forskellige slags lys. Julelys blev støbt hele året. Der var 14 dage om sommeren, hvor vi allesammen støbte lampelys, det var et lille aftræk i hverdagen. Der blev holdt mange havefester, hvor der blev brugt havelamper.

LØN OG FERIE

Lønnen var 31 kroner, om ugen, vi havde en fåstlagt løn, og arbejdede ikke på akkord. Der blev ikke trukket i vpres løn, selv om en støbning, gik til afsmeltning. Der var kun kvinder ansat. Der var en lille lønforskel, på støberiet, og pakkestuen. Vi fik vist nok, 2 kroner mere om ugen. Jeg betalte 15 kroner, til min Far, til kosten. Resten, som var 16 kroner, skulle så slå til. Der skulle betales, sygekassen, fagforeningen, og fornyelse af tøj.

Vi var jo ikke forvendte, med at bruge meget, som børn, så man klarede sig. For kvinder på andre fabrikker, var lønnen, nogenlunde den samme. Det var kun der, hvor de arbejdede på akkord, at de kunne tjene mere. De arbejdede også nok, meget mere hårdt end vi gjorde.

Vi havde engang, kun én uges ferie, med løn. Jeg kan huske, at min Far gjorde vrøvl over, at jeg ikke betalte ham kostpenge for den uge. Jeg skulle på en sykeltur, sammen med 2 af mine brødre, og en søster, og en svoger. Jeg havde fået købt en brugt sykel, så jeg var meget stolt, over det. Vi tog ned til Greve strand. Vi havde to små telte med, men hverken soveposer, eller luftmadrasser. Det var vist ikke kommet på mode dengang. Den gamle køgevej, var meget hullet, og det gik ud over vores sykler, som ikke var i ret god stand. Det var et rigtigt dejligt solskinsvejr, og vi blev frygteligt skoldet, det er nok derfor, at jeg kan huske den tur. Min Mor var forudseende, som sædvanlig, og havde givet os en pose med kartoffelmel, som kølede dejligt. Men trods uheld af forskellige art, var det en oplevelse.

ARBEJDET

Det var støbemesteren, der var vores overordnede, og som tilså maskinerne. Han havde ansvaret, og det var ham der smeltede materialet, vi skulle bruge. Der var toilet nede i gården, og selv om vi ikke røg, gik vi derned, for at trække lidt frisk luft. Det måtte vi godt, bare vi ikke overdrev det.

Vi havde kun ti minutters gang, til arbejdet, men det foregik ret tit i løb, når vi var kommet for sent, ud af sengen. Vi var ret kendt, vi fire søskende, af alle dem, som også var på vej til deres arbejde. Det var rart om morgenen, at nogle af dem vi mødte, råbte, god arbejdslyst, det var en god begyndelse på dagen.

Vi havde en frokoststue, med eet langt bord, en træbænk, og nogle hårde træstole. Der var et gasapparat, en stor gryde, med vand i. På denne måde, opvarmede vi vores kaffe, som vi selv havde med. Det var sodavands flasker, med patentpropper i. Vi havde et lille rum, hvor der var skabe, til vores tøj. Vi stod alle og skiftede, på samme tid. Der var ingen baderum, men kun en lille håndvask. Vi var 10-12 piger, der arbejdede i støberiet, og 6-8 piger, på pakkestuen.

Vores overordnet, i støberiet, var en støbemester, og på pakkestuen, havde de en forvalter. Støbemesteren arbejdede selv, hele dagen. Det var ham, der støbte, de store alterlys, og samtidig så efter, om vores arbejde, gik godt, og uden problemer.

Vi udførte selv, hele processen, af arbejdet. Der var to store kar, det ene med stearin, et med parafin. Vi øste massen op i en stor kande, med tud. Det hældte vi i maskinen. Så var der tilsluttet nogle rør, med koldt og varmt vand, som vi stod og regulerede. Der blev vi stående et kavrter, så var støbningen færdig.

Selve støberiet, var et stort rum, med ovenlysvinduer. Der var en maskine, til hver type lys. Der var både store, og små maskiner.

Det var jo nogle gange, om dagen, at vi fyldte de store kander, og de skulle bæres ud fra kroppen, for at det ikke skvulpede for meget ned af os. Vi havde kitler på, som vi selv skulle anskaffe.

Disse kitler blev helt stive, af den stearin, som ikke kunne undgås, at løbe ned af os. Hele gulvet på støberiet var helt belagt, og var sommetider meget glat. Vi så mildest talt, forfærdelige ud i arbejdstøjet. Kitlerne brugte vi, til de næsten faldt af os i laser. Strømper og sko, så ligesådan ud. Alt var fyldt med stearin, i rødt og hvidt. De var ikke lækre, at tage på om morgenen, når vi kom på arbejdet. Lugten hængte i alt vores tøj selv det vi skulle hjem i. Vores familie kunne også mærke lugten, længe efter. Vi måtte jo hurtigt vaske os, og det var efter tur, til vasken, hvor Mor så slet ikke kunne komme til, et stykke tid.

Vores arbejde, vekslede kun på den måde, at vi skiftede maskine, hvis der var mangel på nogle bestemte lys.

Arbejdet nede på pakkestuen, blev nok regnet for finere. De blev jo ikke så snavsede, som os i støberiet. Men der var ikke nogen af pigerne, i støberiet, der ville bytte med dem, og de kunne slet ikke tænke dem, at komme op i støberiet. Jeg syntes også, at vi havde det bedre, angående humøret, og en mere bramfri tone. Det var ikke noget, med at bande, men bare mere sjovt. På lageret var det en forvalter, der påså arbejdet, med at pakke lys. Han var tit ked af, at han ikke havde noget at skulle have sagt, hos os. Men det tillod støbemesteren bestemt ikke. Han var det rareste menneske, at have som overordnet. Vi kunne ikke sætte tempoet op. Det gik stille og roligt. Det at støbe lys, tager den tid, som stearinen skal have til at stivne. Så vi fik altid lov til at passe, vore maskiner, uden indblanding.

Der var ingen støj, i støberiet, alt foregik ved håndkraft. Nogen ulykke, er der ikke sket, medens jeg var der, og har ikke hørt om nogen. Der kom med visse mellemrum, en mand fra fabrikstilsynet. Med hensyn til gener ved arbejdet, var det mest varmen i støberiet, der generede os mest. Vi sad slet ikke ned, uden i frokostpausen, så det kunne mærkes i benene.

De gener der omtales i bogen, kendte vi ikke til. Men hævdede ben; var der flere af kollegaerne der fik. Vi var selvfølgelig, trætte når vi kom hjem, men ikke helt udkørte. Vi havde for det meste en madpakke med, men hvis Mor ikke havde pålæg, kunne det ske, at hun kom over på fabrikken, med varm mad, rester fra dagen før. Hun havde tallerkener, bestik med til os. Det morede vores kollegaer sig meget over.

PERSONALET

Jeg talte mest, med min ældste søster. Vores maskiner stod lige ved siden af hinandens, og hos hende, som var 10 år ældre, kunne jeg få råd, hvis jeg havde problemer. Der var sommetider, også en af de andre piger, der trængte til råd, og det drøftede vi så, allesammen. Vi kunne sagtens snakke sammen, medens vi arbejdede. Det med at synge til arbejdet, det gik også godt. Hvis en begyndte på en sang, så fulgte vi andre med. Blandt andre, var denne sang, Nu piber alle fløjter, maskinen går i stå, og denne sang, - der er lys i lygten lille mor. Det var mest arbejdersange, fra de fattiges kår, som vi sang.

Det kunne ske, at vi kom sammen, når vi fik fri lørdag middag, til eftermiddagskaffe, hos en kollega. Det gik på skift, af og til. Men jeg har ikke bevaret kontakten, til nogle af mine arbejdskammerater.

Vi søskende, som arbejdede sammen, holdt sammen, i tykt og tyndt. Et eksempel, vil jeg berette. Jeg havde som ung pige, tit næseblod. En dag var det så voldsomt, så min mor ikke kunne stoppe det. Vi havde nogle diakonisser, der også boede i boligerne. Min Mor hentede en af dem, som fik det stoppet. En af mine kollegaer, som boede ved siden af os, så diakonissen, komme ud af vores dør. Jeg var hjemme fra arbejdet, et par dage, og det gav næring til, at sladdereren gik på min arbejdsplads, at jeg havde haft en abort. Jeg kunne mærke på arbejdskammeraterne, at den med næseblod, det kunne jeg godt tie stille med. Sådanne rygter, var meget svære at få aflivet. På det tidspunkt, var jeg blevet forlovet, og det gjorde hele sagen, mere sandfærdig. Jeg var kun 18 år, og den yngste af kvinderne.

Jeg tog det meget nær, det var en skandale, hvis en ung pige, fik en abort, enten den var kommet af sig selv, eller om den var fremkaldt, af lægelig vej. Mor fik en erklæring fra diakonissen, som min søster, latterligt nok, viste frem, for mine kollegaer. Der var nok, mellem kollegaerne, lidt misundelse over, at vi søskende altid holdt sammen, ingen kunne splitte os ad med sladder, og bagvaskelse.

Der var ingen konflikter, angående vores arbejdsforhold, jeg synes vi havde det godt, med vores overordnede. Vores løn lå ret fast, der var ikke dengang, lønforhandlinger hvert år.

Jeg blev gift, da jeg var 22 år. Vi fik en lille lejlighed i boligerne. På det tidspunkt så jeg en annonse, at Skovs sæbefabrik, havde tænkt på at starte en lysafdeling.

SYN PÅ ERHVERVSARBEJDE

Fabrikken lå dengang på Rentemestervej. Jeg søgte stillingen, og fik den. Nu da jeg var blevet gift, og havde en forsørger, ville jeg prøve noget nyt, og risikoen var så ikke, så stor. Min mand var ansat i kommunen. Vores bohæve, købte vi for de penge, som vi havde sparet sammen, i vores forlovelsestid.

Det var på Asp fabrik, hvor jeg var i 5 år, at jeg synes, det var min bedste tid. Vi var i kvindeligt arbejderforbund, og jeg har ikke været tillidskvinde, eller deltaget i klubarbejde. Det var kun for kvinder, i den fagforening.

Jeg har ikke arbejdet, sammen med uorganiserede kvinder, eller mænd.

Jeg tror, at den fagforening, blev stiftet omkring år 1900-1905. Det var nogle fabriksarbejderesker, der stiftede den.

FAMILIEFORHOLD / ÆGTESKAB

Vi blev gift, den 9 juli 1932.

Min mand hed Edmund Thorsfelt.

Vi lærte hinanden at kende, på den måde, at når jeg, og mine søskende, skulle på arbejdet om morgenen, stod han, og så efter os. Han boede i en passage, som lå ud til Blegdamsvej. Han havde længe stået der, før jeg fik øje på ham. Vi begyndte så, i det skjulte, at vinke til hinanden. Nu var det sådan, at min bror, og ham, havde gået i skole sammen. En dag inviterede han så min bror, på en øl, og fik ham til at formidle et møde, mellem os. Jeg blev på den måde, solgt for en øl.

Han havde en motorcykel, og den første aften, jeg skulle møde ham, kørte vi op i Nordsjælland, hvor vi drak kaffe på en kro. Sådan begyndte vores samværd.

PRIVATLIV OG ARBEJDSPLADS

Jeg blev gravid, medens jeg var ansat på Skovs fabrik. Da var jeg blevet 22 år. Jeg holdt op, med at arbejde der, da jeg var tre måneder henne. Det med, at have en ledende stilling, var jeg ikke indteraseret i. Min lyst nu, var at blive mor, og husmoder, og at nyde min graviditet. Vi havde gode muligheder, for at klare os, min mand og mig. Vi havde en lille billig lejlighed, og skyldte ikke noget som helst. Min mand var blevet fast ansat i kommunen, og selv om lønnen var lille dengang, 56 Kroner om ugen, vidste vi altid, at selv om der skulle komme sygdom, så fik han alligevel sin løn.

EGTESKAB

Min mand blev født, den 2/1 1907. Han blev født på den kongelige fødselsstiftelse, som dengang lå i Frederiksiagade. Det var mest et sted for ugifte kvinder, som var kommet i ulykkelige omstændigheder, som man kaldte det dengang.

Da han var to år, blev hans mor gift, og han var havnearbejder. Min svigermor, blev på det tidspunkt, hjemmesyerske, og var det i mange år. Der kom tre børn til i ægteskabet.

Min mand var, som sagt, ansat i Københavns kommune. Dengang antog de, unge drenge, til at feje gaderne. Han var kun 17 år, da han blev ansat. Han nåede at holde 40 års jubilæum. Han blev rigtig fastansat, da han var 18 år.

Desværre, blev min mand, meget syg, efter en hjerneblødning, kun 58 år gammel, og han døde, lige efter, han var fyldt 60 år.

BØRN

Vi fik tre børn, drenge alle tre. Den første blev født på en privat klinik, som lå i Gentofte. Nummer to, blev født hjemme. Mærkeligt nok, blev han født i samme stue, hvor jeg selv blev født. Den tredje dreng, blev født, på Lukasstiftelsen, i den kommunale fødestiftelse. Der blev næsten seks år, mellem hver fødsel, så det blev næsten enebørn, og jeg havde god tid, til at tage mig af dem.

Om seksuelt samkvem, vidste jeg ikke ret meget, da jeg var yngre. Hvordan man fik børn, var jeg meget uvidende om. Vi har aldrig, fra vores forældre, fået nogen oplysning, om det. Det var ikke noget man talte om. Vi piger, fik bare at vide, at hvis det skulle gå galt for os, inden vi blev gift, så kunne vi bare flytte hjemmefra.

Det var nok mest, fra veninder, at jeg fik et indblik, i disse ting. Man hørte lidt her, og der. Da jeg blev ældre, og var kommet på fabrik, arbejdede jeg lige ved siden af min ældste søster. Af hende fik jeg lidt vejledning. Jeg var meget bange, for at blive gravid, da jeg blev forlovet. Det blev jeg tidligt, så det, med at gå sammen med andre mænd, var ude af billedet. Min forlovede, beskyttede sig, men dog ikke hver gang. Vi talte ikke meget om det seksuelle, mellem min forlovede, og mig. Vi var meget lukkede, over for hinanden, desværre. Man var nok bange for, at man ikke var en pæn pige, hvis man åbnede sig for meget. Jeg tror det har ødelagt meget for mange unge, fra vores ungdomstid. Vi havde ingen frihed, på det område.

Det var ikke muligt dengang, at få foretaget svangerskabsafbrydelse, legalt. Der skulle være meget alvorligt, i vejen med en pige, hvis hun fik en legal abort. På arbejdspladserne, hvor jeg har været, var det gerne et samtale emne, om hvor mange dage, der var gået, siden menstruationen. Jeg tror ikke, at der blev brugt megen beskyttelse.

Der var en, og anden pige, som det gik galt for. Så blev der spurgt, om der var en eller anden, der kendte en de kunne gå til, og få taget det væk. Der var jo en del kvaksalver, som påtog sig det arbejde, for at tjene mange penge.

Det gik også tit galt med de piger, som havde besøgt sådan en. Tit fik de en alvorlig underlivsbetændelse, og måtte så gå til bekendelse, hos deres egen læge.

Der er kun et, af mine børn, som er født hjemme. Da jeg fik mit første barn, var der ingen sundhedsplejersker, det blev først oprettet senere. Mor gav mig en lille smule vejledning, i den første tid, men ellers måtte jeg klare mig selv.

Jeg gik til vores læge, for at få barnet vejret, en gang om måneden. Mit barn fik udelukkende bryst, til han var over et år. Det har de to andre børn også fået. Men da havde

jeg en sundhedsplejerske, til dem. Det var betrykkende, at barnet blev eftersat, og vejret. Jeg har altid haft meget modermælk, og har givet noget af det til børnehospitalet i Farimagsgade. Jeg fik ikke barselshjælp, da jeg var hjemmegående. Børnenes opdragelse, enedes vi om. Min mand tog dem med på cykeltur, medens jeg ordnede det huslige. Det tog jo længere tid dengang, både med rengøring og madlavning. Dengang fik man jo altid to retter mad. Efterhånden som drengene voksede til, blev det nødvendigt, at jeg hjalp til økonomisk. Jeg fik arbejde på Nyboder skole, som rengøringsdame. Det var fra Kl. 6 om morgenen, til Kl. 9. Så kunne jeg være hjemme hos dem resten af dagen. Jeg tror, det betyder en hel del, at mor er hjemme, når de kommer fra skole. Den ældste af drengene, havde den pligt, at sørge for, at de kom afsted til skolen i rette tid. Ellers havde de ingen pligter i hjemmet, man satte jo ikke dengang, drenge til at vaske op.

Mine drenge har haft budplads, da de var tretten år. Det har aldrig været et problem for min mand og mig. De passede deres job, uden noget vrøvl. De tjente selv til deres lomme penge, og deslige. Det kunne godt være strengt for dem sommetider. Det var hos en købmand, de havde job. Der skulle slæbes mange tunge ting, ud til kunderne. Dengang var ølkasserne af træ, og der var 50 øl i. Når den ældste dreng kom i lære, så overtog hans bror pladsen, så kom den næste i lære, så overtog den yngste pladsen. Det må jo være den bedste anbefaling. De kom alle tre i lære som blikkenslagere. Det var nok sådan, at når den ældste var glad for faget, så ville de næste to, også lære det samme. De gik ud af syvende klasse, alle tre, men har så efter deres læretid, og efter soldatertiden, dygtiggjort sig inden for forskellige områder, så de sidder i gode stillinger i dag.

HUSARBEJDE

Vi havde kun en lille to værelses lejlighed, den som mine forældre, flyttede fra. Vi havde en køjeseng, med tre senge i højden, der lå de tre drenge. Min mand og mig, lå i stuen, på en sovesofa. Vi kunne selvsagt, ikke have ret meget privatliv, min mand og mig.

Jeg udførte selv alt husarbejde, det var gjort, inden mand og børn kom hjem. Medens børnene var små, havde vi linolium på gulvene, det syntes jeg var det mest hygiejniske. Senere fik vi så gulvtæppe på i stuen. Vi havde fælles lysmålere, med andre beboere, så vi måtte ikke have støvsuger.

Gulvtæppet, blev renset hver dag, med en støvekost, og fejespån. Hver lørdag, kom det så ud, og blev banket og børstet. Det med gulvtæppe, var en drøm, som jeg havde i mange år. Da jeg løb rundt, som bypige, på Østerbro, var der mange steder, hvor jeg kom med varer, der havde de tæpper i entreen, og jeg syntes, at de måtte være meget rige. Min mand og børnene, deltog ikke i noget husligt arbejde, men de var flinke til at rydde op efter dem. Drengene gik på aftenskole, og det var sommetider lidt hårdt for dem, hvis de hele dagen havde været på et tag, i dårligt vejr.

Min vaskedag, var ikke meget forandret, fra min Mors tid. Det eneste, der var blevet bedre, var vaskemidlet, det var persil, der var kommet frem. Men ellers var det samme måde, først sætte i blød, dagen før, og så koge det i en gruekeddel, og skylle det i iskoldt vand. Tørringen af tøj, var meget besværligt, da vi ikke havde tørreloft, eller tørrekælder. Meget af tøj, blev tørret på kakkelovnen.

Det var et stort problem, når drengene kom hjem fra arbejdet, meget snavsede. Vi havde kun vasken i køkkenet, og fire mandfolk, der skulle, næsten på een gang. Samtidig skulle jeg også til at lave maden, og skulle også til vasken. De måtte vaske dem i koldt vand, da jeg ikke kunne undvære gasapperaterne, lige på den tid. Vi gik en gang om ugen, hen i badstuen, som lå hvor vi boede. Min lørdag gik gerne med at skrubbe arbejdstøj, som skulle være klar til mandag. Det skulle også for det meste, lappes her og der, det var jo fire sæt. Som håndarbejde, var det mest strikkebluser, eller halstørklæder, der kunne blive tid til. På den tid, var jeg begyndt at arbejde i Magasin du Nord, om morgenen, Kl. 6. Der gjorde jeg også rent. Men det var ikke så hårdt, som på skolen. Jeg var i Magasin i 19 år. Som personale, havde jeg ret til 20%, på det jeg købte der. De penge jeg tjente der, gik til tøj, til os alle fem. Det var jo nået dyrere, end andre steder, men procenterne hjalp noget, og så var det gode varer.

Jeg købte altid selv ind, til den daglige husholdning. Der skulle købes ind, hver dag. Det var noget dyrere, end hvis der kunne købes ind til flere dage. Vi havde ingen fryser, da der var jævnstrøm hos os, og det var dengang, mest for de velbjergerede familier, at anskaffe sig et. En overgang, smurte jeg, hver aften, fire madpakker, 30 halve stykker. Dem måtte jeg lægge på rad i vindueskarmen. Vi købte senere et lille skab, nærmest et isskab. En kvart stang is, blev købt hos fiskehandleren hver dag. Vi har altid fået varm middagsmad, hver dag. Vi fik to retter mad, forretten skulle drøje på kødet. Vi spiste mange kartofler om dagen, der skulle noget til, når 4 mandfolk, arbejdede uden-dørs. Jeg syede ikke noget tøj, til os, men lappede, og stoppede, masser af sokker. Min Svigermor var jo syerske, og medens drengene var mindre, syede hun bukser til dem. Husarbejde, har jeg ikke lært fra mit hjem. Jeg har heller ikke været i huset, som tjene-stepige. Heller ikke været på husholdningsskole. Jeg har ikke på noget tidspunkt, været hjemmegående hele dagen, men når jeg var færdig med mit morgenjob, havde jeg resten af dagen, til de forskellige gøremål. Jeg synes ikke, at der var tid for mig, til ret meget andet, end at gøre rent, og lave mad. I en lille lejlighed, er der altid mere at lave, end i en stor lejlighed.

Der skulle tørres støv af hver dag, på grund af, at vi sov i begge værelser. Kakkelovnen svinede også meget, når den blev rensat ud. De gammeldags dyner, gav også meget fnug fra sig. Jeg gjorde også rent, for en enlig mand, som boede i nærheden. Der var jeg to gange om ugen, i to timer. Jeg kom ikke meget sammen med andre husmødre, det var mest, når vi om sommeren, sad nede på en bæk og snakkede. Der var dejligt frit, vi kunne gå ned, med både sutter og forklæde på. Det kunne hændes, at kaffekanden, kom i sving, og snakken gik mest på, hvad vi skulle lave til middagen. Det var ikke et særligt spændende emne, men vores familier, betød meget for os husmødre, det var dens velfærd, der lå os mest på sinde.

Hvis man fortalte dem, at man havde læst i en bog, midt på dagen, kunne det godt udlægges af samtalen, at så var man vist ikke en rigtig pligttopfyldende husmoder. Sådan syntes jeg, at det var dengang.

ØKONOMIEN

Den styrede min mand og mig i fællesskab. Jeg fik faste husholdningspenge, hver fredag, når min mand fik sin løn. Den sum skulle kun bruges til maden. Vi købte aldrig noget på afbetaling, vi sparede sammen i lang tid, når vi trængte til nyanskaffelser. Til damefrisør, måtte jeg selv betale af min løn. Vi var meget enige i vores pengesager.

FORENINGER

Vi stod ikke i nogen politisk forening, det havde ikke vores indteresse dengang. Vi gik på fælleden, til 1. maj demonstration, og samme sted, til grundlovsfest.

Vi var medlemmer af en husholdningsforening, den som min far, havde været med til at stifte. Foreningens formål var, at den skulle sørge for, at forretningerne, som stod under den, varetog medlemmernes indteresse. Vi fik bonner, når vi handlede, dem talte vi sammen, hvert halve år. Det kunne godt være en pæn sum, især for de store familier. De fleste som boede i boligerne, handlede der, så forretningerne kørte godt. Forretningerne var forpaktet ud, til forskellige slags.

Der var urtekrammer, bager og spækhøker, grøntkælder og rulleforretning. Bestyrelsen sørgede for, at priser blev overholdt, og hygiejnen, var tilfredsstillende.

Vi var også medlemmer af en selskabelig forening, som min mand var formand for, nogle år.

Vi havde også en mødesal i boligerne. Der blev holdt mange fester, både for børn og voksne. Bestyrelsens koner, stod for indkøb til festerne. Der blev holdt juletræsfest, fastelavnsfest, og en stor sommerfest, hvor der kom karuseller, skydetelte, underholdning af tryllekunster, musik og dans.

Vore drenge kom en tid, i en ungdomsforening, hvor der blev opført amatørteater, og andre fritidssysler.

FRITID

Lørdags fri, blev indført for 20 år siden. Da var vor yngste dreng 16 år, og i lære. Der blev så mere tid, for drengene til at dyrke fodbold, og andet. De tog meget på lejr, sammen med kammeraterne. Min mand har altid været på arbejde om lørdagen til Kl. 1, og jeg var også på mit morgenarbejde, fra Kl. 6-9. Vi tog meget på sykelture, ofte lange ture, med madpakke, og termokaffe. Vi besøgte også min søster og svoger, som havde en kolonihave, ude i Rødovre. Vi tog også til Dragør, for at se på de mange gæs, og ænder, der var dengang. Vi havde så senere, fået sparet lidt penge sammen, så vi købte en brugt motorsykel med sidevogn, af en af min mands kollegaer. Der kunne de to yngste sidde i sidevognen, og jeg selv bagpå.

På det tidspunkt, var den ældste dreng blevet forlovet. Vi tog på telttur, til Roskilde, hvor der var en stor lejrplads.

Vi var begyndt, at tale om en større lejlighed, men det var lige så svært dengang, at få nogen, som det er i dag. Vi blev enige om, at få en kolonihave, et eller andet sted. Vi har altid været mere glade for at være ude i naturen, end at sidde hjemme. Min mand havde en livsforsikring, og den fik han udbetalt, og så kørte vi rundt for at finde noget som tiltalte os. Det blev et dejligt sted ude i Herlev, som vi købte, kontant. Min mand blev kontrollør, på idrætsparken, som lå lige i nærheden, hvor vi boede. Vi udskiftede vores motorsykel, med en brugt Citroen, et vaskebrædt, som man kaldte dem.

En sommerferie, tog jeg og min mand, ud i det blå. Vi vidste ikke rigtigt hvor vi skulle køre hen. Jeg havde læst noget om Reersø, og som var kendt for deres haleløse katte. Der tog vi op, og det gjorde udslaget til, at vi solgte vores have, og købte en kornmark, af en bonde deroppe, lige ud til storebælt. Der havde vi nogle dejlige ferier, indtil min mand blev syg.

(Jeg må lige indflette her, at vore tre drenge, har haft ferieplads, medens de gik i skole. Det var først den ældste der fik pladsen, og så den mellemste, og til sidst den yngste. Det var i Ringkøbing, hos nogle dejlige ferieværter. Selvom vi savnede dem, når de var rejst, så havde vi, min mand, og mig, mere tid til hinanden).

Min mand har ikke dyrket sport, det har ikke indterreseret ham. Han arbejdede meget, og så i noget af fritiden, der skulle jo noget til, når vi både havde bil og sommerhus. Gymnastik, har jeg gået til, gennem nogle år, men kun om vinteren.

Vi har ikke gået i teater, men en del i biografen. Det var mest danske film vi så, og vi kunne bedst lide dem, der var optaget ude på landet, såsom, Morten Koch film.

Vi holdt socialdemokraten, som den hed dengang, og købte politiken om søndagen. Familiejournalen, købte vi også.

Vi har ikke gået i kirke, eller missionshus. Vi er alle døbt, og konfirmeret i kirken.

Min mand og mig blev gift på Københavns Rådhus.